

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, доцента

Філоненко Оксани Володимирівни

про дисертацію **Кравчук Оксани Володимирівни**

«Розвиток новаторського руху в історії освіти України ХХ ст.»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Сталий розвиток України потребує трансформації педагогічної діяльності і технологій педагогічно-виховного процесу, підвищення якості і ефективності Української освітньої системи. Дослідження у сфері педагогічного новаторства набувають особливого значення, а досягнення і досвід доцільно широко використовувати і впроваджувати у вітчизняну практику.

Новаторський рух ХХ ст. – унікальне явище в історії вітчизняної школи, педагогічної думки, що супроводжувалось пошуками освітян, теоретиків і практиків щодо ефективних форм і методів освітньо-виховної роботи. Тому набуває актуальності та життєвої необхідності вивчення позитивного історико-педагогічного досвіду розвитку новаторського руху в історії освіти України з метою його актуалізації в сучасній шкільній практиці.

За словами автора, знання про специфіку розвитку новаторського руху, дозволяє забезпечити об'єктивне трактування низки феноменів педагогічного новаторства, визначати умови його успішного впровадження. Урахування негативного ретродосвіду впровадження інновацій дає змогу прогнозувати і запобігати антиінноваційним бар'ерам на сучасному етапі та вдосконалювати управління інноваційною діяльністю.

У контексті зазначеного вважаємо дисертацію Оксани Володимирівни соціально затребуваною і актуальною. Дослідження з такої тематики

акумулюють новаторський історичний досвід, нагромаджений минулими поколіннями, вони є одночасно і школою пізнання, і школою національного виховання. Вважаємо, що актуальність здійсненого О. В. Кравчук дослідження органічно поєднується з його теоретичним значенням, яке полягає у збагаченні історії освіти знанням тенденції розвитку новаторського руху в історії освіти України ХХ ст.

Важливо відзначити, що дисертація підготовлена відповідно до науково-дослідної теми Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми історико-педагогічного знання» (державний реєстраційний номер 0111U009198).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

– проаналізовано історіографію проблеми, обґрунтовано методологію та поняттєво-категоріальний апарат дослідження;

– визначено суспільно-політичні та організаційно-педагогічні передумови зародження і розвитку педагогічного новаторського руху в освітніх процесах України в досліджуваній період;

– обґрунтовано періодизацію розвитку новаторського руху в історії шкільної освіти України ХХ ст.;

– висвітлено роль персоналій у розвитку новаторського педагогічного руху;

– визначено особливості розвитку новаторського руху в освіті України в досліджуваній період.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація О. В. Кравчук є комплексним теоретико-методологічним дослідженням, у якому вперше:

– виявлено і розкрито провідні тенденції розвитку новаторського руху в історії освіти України ХХ ст. та актуалізовано досвід освітнього новаторства в сучасній шкільній практиці;

– визначено суспільно-політичні (соціалістичні ідеали, комуністична ідеологія, жорстка регламентація освітніх процесів, сталінський терор, «хрущовська відлига»), організаційно-педагогічні (ієрархічне та централізоване управління освітою, стала система освіти, соціально-особистісне виховання, наголос на формуванні учнівських колективів, педагогіка співробітництва) передумови зародження новаторського руху педагогів в Україні досліджуваного періоду;

– обґрунтовано періодизацію розвитку новаторського руху в історії шкільної освіти України ХХ ст. в єдності п'яти етапів: етап новаторського експериментування в освіті (1920 – 1930 рр.); етап згасання новаторських пошуків (1931 – 1955 рр.); етап відновлення освітнього новаторського руху (1956 – 1969 рр.); етап активізації новаторського руху (1970 – 1990 рр.); етап актуалізації новаторства, педагогічної інноватики (1991 – 2000 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз рукопису дисертації О. В. Кравчук, автореферату та змісту публікацій дисертантки дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів.

Дисертанткою опрацьовано значний масив літератури (807 найменувань, із них 13 – іноземною мовою), на підставі розгляду якої сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Засвідчимо також наявну у дисертації відповідність об'єкта та предмета дисертації її меті й завданням, логічну структурованість роботи.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота О. В. Кравчук містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Обґрунтовані в дисертації результати *впроваджено* в освітній процес Мукачівського державного університету (довідка № 2168 від 28.11.2018 р.), КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» (довідка № 289/01-18 від 10.12.2018 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10 / 1881 від 4.12.2018 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка №1327/01 від 17.12.2018 р.), Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (довідка №03-28/02/3463а від 11.12.2018 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумнівів і практичне значення одержаних результатів, позаяк теоретичні результати й висновки дослідження (зокрема, виокремлені провідні тенденції розвитку новаторського руху в історії освіти України ХХ ст. та актуалізований досвід освітнього новаторства в сучасній шкільній практиці) становлять фактологічний історико-педагогічний матеріал, який поглиблює знання про специфіку розвитку новаторського руху, дозволяє забезпечити об'єктивне трактування низки феноменів педагогічного новаторства, визначати умови його успішного впровадження.

Матеріали дисертаційної роботи, її основні положення і висновки можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Педагогіка» та підготовки їх навчально-методичного забезпечення (навчальні й робочі програми, методичні рекомендації, навчально-методичні матеріали).

Результати дослідження, систематизовані й узагальнені положення, фактологічний матеріал, джерельна база можуть застосовуватися для розв'язання наукових і практичних завдань формування національної культурно-освітньої політики, реформування української освіти, можуть стати

основою для подальших наукових розвідок з історії педагогіки, історії України тощо.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому.

Дисертація О. В. Кравчук складається зі вступу, 5 розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, 4 додатків. Позитивно оцінюємо структурну композицію роботи, її чітко окреслений методологічний апарат. Зміст розділів і підрозділів відповідає назві структурних компонентів роботи та переконує у тому, що автор досягла сформульованої мети дослідження й виконала зазначені у вступі завдання. Загалом зміст дисертації, автореферату, публікацій дисертанта дає підстави стверджувати, що подане до захисту дослідження є фундаментальним і завершеним, його результати відзначаються науковою новизною, мають теоретичне і практичне значення, пройшли необхідну апробацію у ході обговорень на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях в Україні і за кордоном (Будапешт).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. На наше переконання, науковому збагаченню дисертаційної праці сприяло б розширення досліджуваного поля в напрямку представлення у роботі педагогічного новаторства у виховних закладах А. Макаренка, у дослідній трудовій школі Т. Лубенця тощо.

2. Більш поглиблене висвітлення потребує творча діяльність педагогів-новаторів другої половини ХХ століття. Автор обмежилась лише окремими персоналіями досліджуваного періоду (І. Ткаченко, О. Хмура, О. Захаренко тощо). За текстом дисертації (розділ 4) їх новаторський внесок у розвиток освітніх процесів в Україні аналізуються побіжно й не дозволяє повною мірою вивчити сутність, доцільність, виявити позитивні і негативні риси запропонованих авторських ідей, визначити оптимальні умови впровадження

нововведень. У розділі «випали» з поля зору дисертантки новаторський внесок в українську педагогіку В. Шаталова (60-90-і рр. XX ст.), М. Щетініна (80-і рр. XX ст.) та інших педагогів-новаторів означеного періоду.

3. Зміст матеріалу 4 та 5 розділів відповідно до назви виходить за хронологічні межі дослідження.

4. Автор при здійсненні аналізу гуманізації освіти як визначального стрижня новаторських пошуків в Україні (п. 4.1.) за основу бере результати досвіду освітян Дніпропетровщини. Варто було б також розкрити як ці процеси здійснювалися в інших регіонах України, що дало б змогу дати більш об'єктивну оцінку стану практичного втілення ідей гуманізації навчання як напряму в розвитку новаторського руху у другій половині XX ст.

У підсумку наголосимо, що висловлені побажання і зауваження не зменшують значної наукової цінності дисертації О. В. Кравчук. Автор виявила високу ерудованість, досягла поставленої дослідницької мети, чим зробила вагомий внесок у розширення і збагачення наукового знання про історичний розвиток новаторського руху в Україні упродовж тривалого часового проміжку.

Загалом зміст дисертації дає підстави стверджувати, що виконане дослідження є ґрунтовним і завершеним внеском в українську історико-педагогічну науку.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових виданнях.

Основний зміст і результати дослідження відображено в 40 одноосібних наукових працях, із них: 1 монографія, 23 статті, які відображають основні наукові результати (5 – у зарубіжному фаховому виданні), 16 – апробаційного характеру.

На основі аналізу змісту публікацій О. В. Кравчук можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна композиція дисертації, її зміст, висновки, що викладені також і в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація «Розвиток новаторського руху в історії освіти України ХХ ст.» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567) та іншим інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її автор – Кравчук Оксана Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри педагогіки

та менеджменту освіти

Центральноукраїнського державного

педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

О. В. Філоненко

Декан

О. В. Філоненко